

מראי מקומות- בכורות י"ח

כחו לחלוק בשוה, משא"כ בסיפא דהורע כחו דשמא לא שייכא בבכורה כלל, ולכן אין לכהן כלום, רק ירעה עד שיסתאב, ואח"כ יאכלנו, דספק הוא. וא"כ, לכאור' הי' שייך לומר דר"ע הולך בסברא זו, ומחלק להיכא דישנם שניהם בעין, דאז ודאי איכא א' לכהן, ואז חולקים שניהם בשוה, ונפרש משמנין ביניהן כפשוטו, אבל כשמת א' מהן, אז יש ספק אם יש לכהן כלל ממון אצלו או אין לו כלום, וא"כ בזה סובר ר"ע דהמע"ה. ותי' דאם אמרי' דהיכא דיש להכהן ממון ודאי דאמרי' דהדין שם דיחלוקו, ואמרי' דלא אזלי' בתר חזקת ממון, נמצא דקודם שמת א' מהן חל הכא דין חלוקה, ויד הכהן שוה עם הבעלים בשניהם, וא"כ גם אח"כ כשמת א' מהן, נמצא דאין א' מהן מוחזק, דיד הכהן שוה עם הבעלים, והוי כשותף עם הבעלים.

(ה) **אי בכור הוא, כולי' ידידי הוא-** הק' היד דוד, הא כבר שקל האחר בתורת בכור, וא"כ איך יכול לחזור וליקח המתנות של בהמה זו בתורת ממ"נ, הרי על הצד דבכור הוא, א"כ לא הי' לכהן רשות ליקח האחר. וכ' דלזה כ' רש"י דאם טוען כן, צריך להחזיר הבהמה שנטל חוץ מן המתנות, ושפיר נוטל מתנות שניהם בתורת ממ"נ. וע' בהערות להגרי"ש דהק' דסכ"ס לית כאן ממ"נ, שהרי כבר נעשה צד א' של הממ"נ. וגם הביא מה שהק' החזון איש (י"ט, י"ג) דלימא כאן קם דינא, וכיון דלקח א' מהן בתורת בכור, שוב אין שייך לבוא על האחר בתורת בכור, והעיר הגרי"ש דלכאור' אי"צ לזה, דחד צד נעשה ממש, והניח דברי הגמ' ורש"י בצ"ע.

(ו) **מאן ר' מאיר, פשיטא-** הק' המצפה איתן, למה פשוט כ"כ, הא איכא למ"ד אליבא דר"מ בחולין (קל"ד) דמחייב בספק לקט למיתם לעניים, ומשום דהוי בחזקת חיוב, ולימא דה"ה כאן, דהוי בחזקת חיוב קודם שנולד הספק, וכן תקשי על ר' פפא הכא דקאמר דר"מ פוטר בספק מעשר, והניח בקו'.

(א) **יביאו עגלה אחת בשותפות ויתנו-** ע' בנחל איתן (ז', ג', ה'-ו') שכ' שנח' הראשונים במה מתנין, דר' גרשום כאן כ' דמתנין רק על מי העגלה יבא, אם על עיר זה או על עיר זה. אבל מדברי רש"י לעיל (יז:), ומדברי הרמב"ם, דייק דצריכים להתנות גם של מי יהי' העגלה, דהיינו, דלפי רש"י והרמב"ם, צריך להיות אותה העיר שמביאים העגלה בעלים עליה, ולכן גם צריכין להתנות על הבעלות, ולפי ר' גרשום סגי בהא דמתנין רק בשביל מי הובא העגלה, אבל אינם צריכים דוקא להיות הבעלים. וע"ש עוד בסי' ז', א', ג' מש"כ עוד בזה.

(ב) **דת"ק סבר קרובה ולא קרובות-** הק' החזון איש (י"ט, י"א), ולמה לפי הת"ק אין א' מהם הביא העגלה ערופה, הרי לענין בכור, אם לא הי' דריש הזכרים ששניהם קדושים, הי' א' מהן מיהא קדוש, ומ"ש. ותי' דבבכור הרי כ"א מהן ראוי להיות בכור, שלא קדמו ולד אחר, ולכן איהו פטר רחם, אלא שלא אמרה תורה שנים, ואם לא דרשי' הזכרים, יהי' רק א' מהם בכור. אבל הכא, כל עיר לא נתיחדה למרמי עלה החטא, כיון דאיכא עדיין עיר אחרת לספוקי בה, וא"כ שפיר אמרי' דכל א' אינו הביא עגלה.

(ג) **ואי ס"ד משמנין ביניהן, דכי הדדי פליגי-** העיר החזון איש (י"ט, י"ג), מאיזה טעם נאמר דפליגי בהדדי, הרי הישראל הוא המוחזק, ומסברא נימא המע"ה. ואי משום דס"ל לסברת ר' טרפון דהבריא יצא ראשונה, א"כ נימא דאם הבריא מת, א"כ לא יהי' לכהן כלום, ולמה נימא דיחלוקו בין אם הבריא מת או אם הכחוש מת. וכ' דאולי הגמ' עכשיו מצדד כמו מסקנא, דמיירי ברועה כהן, והקנה לו חלק בחצירו, ולכן הוי שניהם מוחזקים, והניח בצ"ע.

(ד) **ליפלגי גבי הדדי-** הק' במשנת ר' אהרן (עמ' קעה, ד"ה וקרוב), לפי מש"כ רש"י על המשנה, דמה שחולק ר' טרפון ברישא הוא משום דודאי חד מינייהו לכהן, הלכך יפה

דשאני הכא דחזקת ממון שיש לו בשני הזכרים לבעל הבית אינה כ"כ חזקה אלימתא, דאף דחוזק בולד בעודו עובר, מ"מ אחר שנולד לא הוחזק בו, שתכף שנולד חל עליו ספק בכור, ואם הוא בכור הרי ממון כהן הוא ולא ממון, ונמצא דמה שהי' לו חזקה בעובר אינו מעלה או מוריד לגבי אחר לידתו, וכל כי האי חזקה דאינה אלימתא כ"כ אמרי' דאהני מה שכנגדו הוקבע לו זכות ממון דממ"נ א' מהן לכהן, וממילא אמרי' יחלוקו.

(ז) **אקנויי קא מקני לי' בחצרו- ע' בהערות להגרי"ש** שהביא מה שהק' המהריט"א, איך מקנה לו בחצרו, הרי קיי"ל דבחצר השותפין אין שותף א' קונה מחבירו בקנין חצר. ותי' המהריט"א דמקנה לו כל החצר כדי שיזכה בבכור, וכיון דהקנה הזאת בדרך שאלה בעלמא, שיש לכהן קנין פירות ולבעל הבית קנין הגוף, בכה"ג אי"ז חשיב חצר השותפין לענין קנינים, וא"כ שפיר יכול א' מהשני, ויש לכהן זכות לקנות מדין קנין פירות, ויש לבעה"ב לקנות מדין קנין הגוף.

(א) **ר' יוסי פוטר- ע' בהערות להגרי"ש** שהביא שא' שואל להשואל ומשיב דלכאו' כאן אין שייך כ"כ לומר דעשו את שאינו זוכה כזוכה, שהרי בשלמא היכא שיש לכהן רק חלק בא' מהן, ואין לו חלק בהשני, אמרי' דעשו את שאינו זוכה כזוכה כדי לקיים נתינה ודאית להכהן, ולכן אמרי' דאף מה שאצל ישראל הוי כאילו זכה להכהן בתורת בכורה, והוי כאילו זכה בו הכהן ומכרה בשביל הזכר שהוא אצלו, וממילא פטור ממתנות. אבל כאן, הא איכא ספק אחר על הזכר השני, דאולי גם זה באמת צריך להיות של הכהן, דאולי שני הזכרים כאן באמת היו בכורים, וא"כ כאן י"ל דלא עשו את שאינו זוכה כזוכה, ולכן י"ל דיכול לבוא עליו מב' צדדים, ולכן למה פטור ממתנות. והשיב לו השו"מ דאה"נ, ברישא טעם הפטור ממתנות הוא משום שאם יתחייב במתנות, שמא יבוא לידי גיזה ועבודה, ואינו משום דעשו שאינו זוכה כזוכה, ולכן רק בסיפא פי' טעמו כן. ותמה הגרי"ש דדוחק לומר כן, ולכן הוא תי' דזהו גופא החי' דרישא, אף היכא דיכול הכהן לבוא על ישראל גם מצד ספק אחרת, מ"מ

(ז) **משל דר' טרפון למה הדבר דומה, לשנים שהפקידו אצל רועה, שמניח רועה ביניהם ומסתלק- פרש"י**, ומתני' נמי דקאמר ר' טרפון יחלוקו, כגון שאותו ספק בכור החי נמסר לרועה, ואתי בעה"ב וכהן גבי רועה, דליכא מוציא מחבירו, דהא לא קאי ברשותא דחד מינייהו. והק' **בראשית בכורים**, כיון שהבעלים יש להם טובת הנאה, והם הפקידו אצל רועה החי, וזה המת נשאר אצלם, אמאי לא קאי ברשות בעלים, הרי הרועה חייב להחזיר לבעלים, והם יתנו למי שירצו, ולא מבעיא למ"ד טוה"נ ממון, שהוא לגמרי של בעלים, אלא אף למ"ד טוה"נ אינו ממון, מ"מ כיון שיש לו טוה"נ ליתן לכל כהן שירצה, הא מחויב הרועה להחזירו לבעלים, ומה שייכות יש לכהן דעלמא לבוא להרועה שיתן לו הבכור. וע' מש"כ לפרש שלא כדברי רש"י.

(ח) **שמניח רועה ביניהם ומסתלק- ע' בתוס' דכ' להסתפק בכוונת הגמ', האם כוונתו לומר דמסתלק לגמרי, והו"ל דינו כל דאלים גבר, או דלמא דכוונת הגמ' לומר יחלוקו, ודומה טפי להא דר' טרפון. וכ' רעק"א דספק זה תלוי בב' דעות הובא בתוס' בב"ב (לד:), דדעת ר"ת הוא דאפי' היכא דליכא ודאי רמאי אמרי' כל דאלים גבר, ולא אמרי' יחלוקו אלא היכא דאוחזין והוי חלוקה יכולה להיות אמת, וא"כ ה"ה כאן אמרי' כדא"ג. אבל דעת הריב"א דהיכא דליכא ודאי רמאי אמרי' יחלוקו אפי' היכא דאינן אוחזין, וא"כ כאן י"ל יחלוקו אף דאינן אוחזין.**

(ט) **אלא במאי פליגי, ר"ע פליגי בשנים שהפקידו אצל רועה שמניח רועה ביניהם ומסתלק- הק' המהריט"א אלגאזי (כ"ב, א')** הא מבואר בסוגיא דמחליף פרה בחמור (ב"מ ק.), דהיכא דליכא ברשות א' מהן, וא' מהן הוי מרי קמא, דאזלי' בתר חזקת מרי קמא. וא"כ, הכא נמי לימא דשפיר פליגי ר"ע בשנים שהפקידו אצל רועה, וי"ל דר' טרפון ס"ל כסומכוס, דאף במקום מרי קמא אמרי' יחלוקו, ור"ע ס"ל כרבנן דס"ל דבמקום מרי קמא לא אמרי' יחלוקו, אלא מוקמינן לה אחזקת מר"ק. וע"ש שהאריך בזה, וכ' לתרץ

אמרי' בה דעשו את שאינו זוכה כזוכה, מדין
ספק הראשון כדי שיתקיים בו מתנת בכורה
מוחלטת, וממילא פטור ממתנות.